

Traces of Conservatism in the 1932 Constitution: Discursive Politics in Its Title and Preamble

Phakkanan Leongpanyawong ^a

Article Info

Article history:

Received March 4, 2025.

Revised May 11, 2025.

Accepted September 23, 2025.

Keywords:

Conservatism; Khana
Ratsadon; Constitutional
Discourse; Preamble;
Political Legitimacy

Abstract

This article analyzes traces of conservative ideology through a discursive reading of the title and preamble of Thailand's first permanent constitution, promulgated in 1932. It focuses on the selection of specific terms and their implicit meanings in legitimizing state authority during the transitional period from absolute monarchy to the new regime. The article argues that both the constitution's title and preamble were not solely products of the People's Party's initiative, but also constituted a discursive compromise with the monarchy, which remained central to the pre-1932 structure of power. It further demonstrates that the preamble continued to emphasize the monarch's role in authorizing the constitution, thereby revealing the persistence of conservative conceptual frameworks in shaping the meaning and design of sovereignty. By proposing that the constitution be understood not only as a legal foundation but also as a political site of ideological negotiation, this article contributes to broadening discursive approaches to Thai constitutional studies.

---

^a Lecturer Dr., Faculty of Political Sciences, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240, Thailand. Email: phakkanan.leong@ru.ac.th

ร่องรอยอนุรักษ์นิยมในรัฐธรรมนูญ 2475: วาทกรรมของชื่อและอาร์มภบท

ภักคณันต์ เลื่องปัญญาวงศ์^a

Article Info

Article history:

Received 4 มีนาคม 2568

Revised 11 พฤษภาคม 2568

Accepted 23 กันยายน 2568

คำสำคัญ:

อนุรักษ์นิยม; คณะราษฎร;
วาทกรรมรัฐธรรมนูญ;
อาร์มภบท; ความชอบธรรม
ทางการเมือง

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์ร่องรอยของอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมผ่าน การพิจารณาทางวาทกรรมของชื่อและอาร์มภบทในรัฐธรรมนูญฉบับแรก ของไทย พ.ศ. 2475 โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจต่อยุทธศาสตร์ที่ถูกเลือกใช้ และความหมายที่ซ่อนอยู่ในกระบวนการให้ความชอบธรรมกับอำนาจรัฐใน ห้วงเปลี่ยนผ่านจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบใหม่ บทความเสนอว่า ทั้งชื่อรัฐธรรมนูญและอาร์มภบทไม่ได้เป็นเพียงฉันทามติร่วมสมัยของ คณะราษฎร หากยังเป็นพื้นที่ของการประนีประนอมทางวาทกรรมกับ สถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นแกนกลางของโครงสร้างอำนาจก่อนหน้า การเปลี่ยนแปลง 2475 นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ปีเดียวกัน อาร์มภบทยังคงใช้ถ้อยคำที่สะท้อนพระราชอำนาจในการให้ กำเนิดกฎหมายสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของโครงสร้าง ความคิดแบบอนุรักษ์นิยมในการรับรู้และออกแบบอำนาจอธิปไตย บทความ นี้จึงมีส่วนช่วยขยายพื้นที่วิเคราะห์ในทางวาทกรรมของรัฐธรรมนูญไทย โดย เสนอให้เข้าใจรัฐธรรมนูญไม่ใช่เพียงฐานกฎหมาย แต่เป็นสนามการเมือง ของความหมายและการต่อรองทางอุดมการณ์

ความนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 มักได้รับการจัดจําว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านครั้งนั้นไม่ได้เป็นการปฏิวัติที่ล้มล้างระเบียบเดิมอย่างเด็ดขาด หากเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการประนีประนอมระหว่างกลุ่มชนชั้นนำที่มีจุดยืนและผลประโยชน์ทางการเมืองแตกต่างกัน (Chaloemtiarana, 1983; Wasi, 2008) ลักษณะผสมผสานนี้ปรากฏให้เห็นผ่านถ้อยคำและการจัดวางเนื้อหาในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนชื่อกฎหมายและถ้อยคำในอาร์มภบทซึ่งยังคงรักษานิยามบางส่วนจากระบอบเก่าควบคู่กับการเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของปวงชน

ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญไม่ใช่เพียงองค์ประกอบในพิธีกรรมของรัฐ (Geertz, 1980) แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและสืบทอดความชอบธรรมของโครงสร้างอำนาจและค่านิยมที่มีอยู่ในสังคม การผลิตซ้ำดังกล่าวหมายถึงการทำให้ระบอบความสัมพันธ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่องผ่านถ้อยคำที่ดูเป็นกลางหรือเป็นทางการ (Chantrawong, 1990; Huntington, 1957) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการเลือกใช้คำว่า “ราชอาณาจักร” หรือ “พระบรมราชาธิบาย” ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ซึ่งให้ภาพของอำนาจอธิปไตยที่ยังสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์ ในขณะที่เอกสารร่างก่อนหน้านั้นใช้ถ้อยคำเช่น “แผ่นดินสยาม” หรือ

^a อาจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร 10240 ไทย Email: phakkanan.leong@rumail.ru.ac.th

“ประเทศของราษฎร” ซึ่งสะท้อนความพยายามในการวางโครงสร้างใหม่ที่เน้นบทบาทของประชาชนเป็นศูนย์กลาง การเปลี่ยนแปลงทางถ้อยคำในลักษณะนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองทางวาทกรรม ซึ่งเปิดพื้นที่ให้กับ การธำรงอัตลักษณ์ทางการเมืองของฝ่ายอนุรักษ์นิยมภายใต้บริบทของระบอบใหม่ แม้จะไม่ได้ย้อนกลับสู่ ระบอบเดิมอย่างเต็มรูปแบบก็ตาม (Charoenbhibhob, 1932; Pamornmontri, 1973)

บทความนี้ตั้งคำถามว่า ภาษาที่ปรากฏในชื่อและอารัมภบทของเอกสารรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2475 สะท้อนร่องรอยของอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมในลักษณะใด ทั้งที่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมักถูกเข้าใจว่าเป็นผลลัพธ์ ของการเปลี่ยนแปลงระบอบโดยคณะราษฎรซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสร้างโครงสร้างอำนาจแบบใหม่บนฐานอำนาจ ของประชาชน การตั้งคำถามลักษณะนี้มีความสำคัญ เพราะช่วยเปิดพื้นที่ในการมองรัฐธรรมนูญไม่ใช่ในฐานะ เครื่องมือของกลุ่มผู้เปลี่ยนแปลงเพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นพื้นที่ที่มีการต่อรองระหว่างชุดความคิดและอุดมการณ์ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะในระดับวาทกรรม ซึ่งปรากฏออกมาผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำที่มีนัยทางการเมือง (Laclau & Mouffe, 2001, pp. xiii-xiv ; Fairclough, 2013, pp. 437-448)

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือการวิเคราะห์ภาษาทางการเมืองที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร สยาม พุทธศักราช 2475 โดยมุ่งเน้นไปที่ชื่อกฎหมายและข้อความในอารัมภบท ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่แม่ดูเป็น ทางการหรือพิธีการ แต่กลับมีพลังทางสัญลักษณ์อย่างสูงในการสะท้อนหรือสถาปนาความเข้าใจต่อโครงสร้าง อำนาจในสังคม ผู้เขียนนำแนวคิด “อนุรักษ์นิยมแบบสถานการณ์” (situational conservatism) ของ Samuel P. Huntington (1957, pp. 455- 456) มาใช้ ซึ่งเสนอว่าอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมไม่จำเป็นต้องต่อต้าน การเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง แต่จะปรับตัวเพื่อรักษาระเบียบที่ถือว่ามีความสำคัญต่อสังคม ในขณะที่ยังคงยึดย ึดแนวทางวิเคราะห์ภาษาการเมืองจากกลุ่มนักคิด Cambridge School เช่น Quentin Skinner (2002) และ J. G. A. Pocock (2009) ซึ่งเน้นการพิจารณาความหมายของถ้อยคำในบริบททางประวัติศาสตร์ของ การใช้จริง เพื่อตรวจสอบว่าการเลือกใช้ภาษาบางรูปแบบในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง อาจมีบทบาทใน การธำรงระเบียบเดิมและถ่ายทอดนัยของอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม แม้จะอยู่ในบริบทที่ถูกนำเสนอว่าเป็นการปฏิรูป อย่างถอนรากถอนโคนก็ตาม

วรรณกรรมและกรอบแนวคิด

ช่องว่างของงานศึกษาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและอุดมการณ์

วรรณกรรมเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 โดยมากให้ความสนใจกับ การออกแบบโครงสร้างของกฎหมาย เนื้อหาของสถาบันทางการเมือง และผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับการใช้ อำนาจรัฐ มากกว่าการพิจารณาว่าภาษาที่ปรากฏในตัวบทกฎหมายมีบทบาทอย่างไรในการสื่อสารหรือสร้าง ความชอบธรรมให้กับระบอบที่กำลังก่อตัวขึ้น งานศึกษาของจิราภรณ์ คำจันทร์ (Domjun, 2017) ชี้ให้เห็น ความท้าทายในการสร้างความเห็นพ้องทางการเมืองผ่านการออกแบบรัฐธรรมนูญ ขณะที่ Kevin Hewison (2007) วิเคราะห์ว่ารัฐธรรมนูญในประเทศไทยจำนวนมากไม่ได้เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน หากแต่สะท้อนพลวัตของการจัดวางอำนาจระหว่างกลุ่มนำในแต่ละช่วงเวลา แม้ว่าจะงานเหล่านี้จะมีคุณภาพ การอย่างมากในการทำความเข้าใจโครงสร้างและแรงจูงใจทางการเมือง แต่ประเด็นเรื่อง “ภาษา” ในฐานะกลไก ที่ใช้สื่อสาร ควบคุมความหมาย และวางกรอบความเข้าใจของผู้คนต่อระเบียบใหม่ กลับยังได้รับความสนใจใน ระดับที่จำกัด

ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งมุ่งเน้นการทำความเข้าใจรัฐธรรมนูญในบริบทของประวัติศาสตร์การเมืองและ วัฒนธรรมทางอุดมการณ์ อาทิเช่น Kobkua Suwannathat-Pian (2003) อธิบายพลวัตของสถาบันกษัตริย์ ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ โดยชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของสถาบันพระมหากษัตริย์ในช่วงหลัง 2475 ให้ดำรง บทบาทภายใต้กรอบใหม่โดยไม่สูญเสียสถานะหลักทางการเมือง Eiji Murashima (1988) วิเคราะห์โครงสร้าง

อุดมการณ์ของรัฐไทยสมัยใหม่ในฐานะการประสานระหว่างความคิดแบบอนุรักษ์นิยมกับแนวคิดสมัยใหม่ที่น่าเข้า
ขณะที่อิทธิพลของพระเพ็ชร (Prapech, 2018) เสนอว่ารัฐธรรมนูญควรถูกพิจารณาในฐานะความหมาย
ทางการเมืองที่ไม่คงที่ แต่แปรเปลี่ยนและลดทอนอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของตนลงตามบริบททางประวัติศาสตร์
อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้จำนวนมากยังไม่ได้พิจารณาถ้อยคำในรัฐธรรมนูญในฐานะพื้นที่เฉพาะที่อุดมการณ์
สามารถแทรกซึมและถูกทำให้เป็นเรื่องปกติ ผ่านการเลือกใช้ภาษา แม้ในกระบวนการที่ดูเหมือนเป็นการเปลี่ยน
ผ่านสู่ระเบียบใหม่

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 จะได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในแวดวง
วิชาการ แต่ยังไม่ค่อยได้รับการวิเคราะห์ในเชิงถ้อยคำที่สื่อถึงอุดมการณ์อย่างเป็นระบบ งานศึกษาส่วนใหญ่เน้น
การพิจารณาโครงสร้างของรัฐ อำนาจของสถาบัน หรือผลกระทบเชิงนโยบาย ดังที่กล่าวข้างต้น มากกว่า
การตั้งคำถามว่าภาษาที่ใช้ในถ้อยคำกฎหมายมีบทบาทอย่างไรในช่วงเปลี่ยนผ่านของระบอบการปกครอง ทั้งที่ใน
บริบทจริง ถ้อยคำเหล่านี้สามารถทำหน้าที่คงไว้ สลาย หรือเปลี่ยนทิศทางของอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกันในช่วงหัว
เลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์การเมือง

แนวคิดอนุรักษ์นิยมในฐานะเครื่องมือวิเคราะห์

การทำความเข้าใจอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมในรัฐธรรมนูญสยาม พุทธศักราช 2475 จำเป็นต้องใช้กรอบ
นิยามที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครอง Samuel P. Huntington
(1957) เสนอว่าแก่นของแนวคิดอนุรักษ์นิยมอยู่ที่ความพยายามในการปกป้องระเบียบที่มีอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในรูป
ของสถาบัน ความเชื่อ หรือโครงสร้างอำนาจ โดยเขาจำแนกอนุรักษ์นิยมออกเป็นสามลักษณะ ได้แก่ (1)
อนุรักษ์นิยมแบบปฏิกริยา (reactionary) ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดเสรีนิยมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่
เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุโรปศตวรรษที่ 18 (2) อนุรักษ์นิยมในฐานะระบบคุณค่าทางการเมือง เช่น ความยุติธรรม
ความสงบเรียบร้อย และความสมดุล และ (3) อนุรักษ์นิยมตามสถานการณ์ (situational conservatism) ซึ่ง
หมายถึงการพยายามรักษาระเบียบเดิมไว้ในบริบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง
ทั้งหมด หากเลือกยอมรับเท่าที่ไม่กระทบต่อแก่นกลางของระเบียบที่มีอยู่ (Huntington, 1957, pp. 454–
455)

บทความนี้เลือกใช้กรอบนิยามแบบอนุรักษ์นิยมตามสถานการณ์ เนื่องจากสามารถอธิบายความต่อเนื่อง
และการปรับตัวของอำนาจในช่วงเปลี่ยนผ่านของสยามได้อย่างยืดหยุ่น อนุรักษ์นิยมในที่นี้ไม่ได้ทำหน้าที่ต่อต้าน
การเปลี่ยนแปลงอย่างเปิดเผย แต่ปรากฏในรูปของการรักษาโครงสร้างบางประการของระบอบเดิมไว้ เช่น สถาบัน
พระมหากษัตริย์ ระบบราชการ และแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ฝังรากอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2475 แม้จะเป็นผลจากการผลักดันของคณะราษฎร แต่ไม่ได้หมายถึง
การล้มล้างระเบียบเดิมโดยสิ้นเชิง หากยังคงไว้ซึ่งสัญลักษณ์สำคัญ เช่น การดำรงตำแหน่งของพระมหากษัตริย์
การหลีกเลี่ยงการประกาศเป็นสาธารณรัฐ และการเลือกใช้ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรที่ให้ภาพของ
ความต่อเนื่องมากกว่าการตัดขาดอย่างสิ้นเชิง อนุรักษ์นิยมในที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ที่ปรับให้
การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปภายใต้กรอบของระเบียบที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่

ยิ่งไปกว่านั้น การตีความแนวคิดอนุรักษ์นิยมในบริบทไทยยังได้รับการสนับสนุนจากงานของนักวิชาการไทย
เช่น กมล สมวิเชียร (Somvichian, 1971) ซึ่งเสนอว่าอนุรักษ์นิยมแบบไทยมีลักษณะเฉพาะที่
ไม่สอดคล้องกับรูปแบบในโลกตะวันตกอย่างตรงไปตรงมา หากฝังรากอยู่ในโครงสร้างคุณค่าและความสัมพันธ์ทาง
สังคมที่ให้ความสำคัญกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครอบครัว และครูอาจารย์ แนวคิดนี้ไม่ได้ดำรงอยู่ในระดับ
นโยบายหรือการจัดสรรอำนาจทางการเมืองเท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็นกรอบจริยธรรมที่กำกับพฤติกรรม
สัมพันธ์ภาพ และการมองความชอบธรรมในสังคมไทยโดยรวม

ความเข้าใจเช่นนี้ช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญกับถ้อยคำที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2475 ซึ่งแม้จะเกิดขึ้นภายใต้การนำของกลุ่มปฏิรูป แต่ก็ยังมีถ้อยคำหลายประการที่สะท้อนค่านิยมแบบอนุรักษนิยม โดยเฉพาะในส่วนของชื่อกฎหมายและอารัมภบทที่กล่าวถึงสถาบันเบื้องสูง ความเจริญภายใต้ระบอบราชาธิปไตย และสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะศูนย์รวมแห่งความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ

กรอบการวิเคราะห์ *Cambridge School* และการเมืองของถ้อยคำ

กรอบการวิเคราะห์แบบ Cambridge School ช่วยเปิดมิติใหม่ในการศึกษาภาษาในเอกสารทางการเมือง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถ้อยคำในรัฐธรรมนูญในฐานะพื้นที่ของการผลิตและสื่อสารอุดมการณ์ การเลือกใช้ระเบียบวิธีที่ให้ความสำคัญกับภาษาว่าเป็น “การกระทำทางการเมือง” (political act) จึงมีความจำเป็น แนวทางนี้มีจุดเริ่มจากงานของ Quentin Skinner, J.G.A. Pocock และ John Dunn ซึ่งเสนอว่า การทำความเข้าใจแนวคิดทางการเมืองจำเป็นต้องอ่านถ้อยคำของผู้เขียนในบริบทของยุคสมัยที่ถ้อยคำเหล่านั้นถูกผลิตขึ้น

หัวใจของแนวทางนี้อยู่ที่การมองภาษาไม่ใช่เพียงเครื่องมือสื่อความหมาย หากเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ มีเงื่อนไขทางสังคมและการเมืองที่กำกับ และถูกกำหนดทิศทางโดยผู้รับสารในเวลานั้น (Skinner, 2002, p. 86-87; Pocock, 2009) วิธีการนี้แตกต่างจากการตีความในกรอบปรัชญาการเมืองแบบดั้งเดิมที่มักมองแนวคิดเป็นสิ่งสากลไร้บริบท และช่วยให้การวิเคราะห์เอกสารทางการเมืองสามารถเปิดเผยกลไกการต่อรองเชิงอำนาจที่ซ่อนอยู่ในระดับของถ้อยคำได้

เฉกเช่นเดียวกัน งานของ Michael Freeden (1996) เสนอให้พิจารณาภาษาทางการเมืองในฐานะพื้นที่สำหรับการออกแบบและจัดวางความหมายทางอุดมการณ์ โดยเขาให้ความสำคัญกับคำทั่วไปที่ใช้ในทางการเมือง เช่น “ระบอบ” “ประชาชน” หรือ “ความยุติธรรม” ซึ่งมักเป็นคำที่ดูเป็นกลาง แต่สามารถรองรับความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามเจตนาและจุดยืนของผู้ใช้ อุดมการณ์จึงไม่จำเป็นต้องสร้างคำใหม่ขึ้นมา โดยเฉพาะ แต่สามารถไขว่คว้าประอบเติมผ่านการจัดเรียงและจัดระเบียบความหมายใหม่ของคำเหล่านั้น Freeden เรียกว่า morphology of concepts

บทความนี้ประยุกต์แนวคิดของ Freeden ร่วมกับกรอบการวิเคราะห์ของ Skinner เพื่อสำรวจว่าถ้อยคำในชื่อกฎหมายและอารัมภบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสื่อความหมายในเชิงกฎหมายเท่านั้น หากยังเป็นเครื่องมือในการจัดวางกรอบการรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับระบอบใหม่ โดยเฉพาะในลักษณะที่เชื่อมโยงกับคุณค่าหรือโครงสร้างของระบอบเดิม ถ้อยคำเหล่านี้จึงอาจทำหน้าที่สื่อสารถึงความเปลี่ยนแปลงภายใต้เงื่อนไขของความต่อเนื่อง และสามารถถูกมองได้ว่าเป็นการปรับตัวของอุดมการณ์อนุรักษนิยมในเชิงวาทกรรม เพื่อตอบสนองต่อบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในเวลานั้น

วิธีการวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์หลัก (unit of analysis) หน่วยวิเคราะห์หลักของบทความนี้คือถ้อยคำและวลีที่ปรากฏในส่วนชื่อและอารัมภบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ทั้งในฉบับชั่วคราวและฉบับถาวร โดยเน้นการพิจารณาคำหรือข้อความที่มีนัยต่อการสถาปนาอำนาจและกรอบความชอบธรรมของระบอบใหม่ เช่น “ราชอาณาจักร”, “พระบรมราชโบาย”, “พระมหากษัตริย์”, “ความเจริญ”, และ “ศาสนา” รวมถึงโครงสร้างของถ้อยคำที่ใช้ระบุที่มาของรัฐธรรมนูญ เช่น “ใต้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน...”

ขอบเขตข้อมูลหลัก (corpus) ประกอบด้วยเอกสารต้นฉบับของรัฐธรรมนูญสองฉบับ ได้แก่

(1) พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 และ

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475

ซึ่งเป็นเอกสารที่มีผลในเชิงกฎหมายและเชิงสัญลักษณ์สูงสุดในช่วงเวลานั้น

การวิเคราะห์ถ้อยคำในบทความนี้ดำเนินการผ่านการอ่านแบบมีบริบท (contextual reading) ควบคู่กับการตรวจสอบโครงสร้างความหมายเชิงอุดมการณ์ (conceptual morphology) ตามแนวทางของ Freedren (1996) ซึ่งมองว่าแนวคิดทางการเมืองประกอบด้วยคำบางคำที่ทำหน้าที่เป็น “แกนกลาง” (core) ของชุดอุดมการณ์ การเลือกใช้คำเหล่านี้สามารถสะท้อนลำดับความสำคัญของคุณค่าทางการเมืองที่กลุ่มผู้ร่างรัฐธรรมนูญต้องการสื่อสารหรืออ้างไว้

การเปรียบเทียบระหว่างถ้อยคำในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวกับฉบับถาวรยังช่วยให้เห็นพัฒนาการของแนวโน้มทางอุดมการณ์ โดยเฉพาะในจุดที่กลุ่มอำนาจเดิมสามารถเจรจาเพื่อนำคุณค่าเดิมกลับเข้าสู่พื้นที่ของรัฐธรรมนูญบางส่วน เช่น การกลับมาใช้คำที่เน้นความสัมพันธ์กับราชาธิปไตย

วาทกรรมของชื่อรัฐธรรมนูญ

“แผ่นดินสยาม” กับการปฏิเสธรบอบเดิม

ชื่อของพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากชื่อของรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอย่างมีนัยสำคัญ คำว่า “แผ่นดินสยาม” ที่ปรากฏในชื่อฉบับชั่วคราวสื่อถึงดินแดนหรืออาณาบริเวณของชาติ มากกว่าจะเป็นหน่วยรัฐที่มีระบอบการปกครองที่ชัดเจน ต่างจากคำว่า “ราชอาณาจักร” ซึ่งมีนัยถึงการจัดระเบียบอำนาจอธิปไตยภายใต้พระมหากษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตย นอกจากนี้ การไม่มีกรกล่าวถึงพระมหากษัตริย์โดยตรงในชื่อของกฎหมายยังแสดงให้เห็นการเว้นระยะห่างเชิงวาทกรรมจากรบอบเดิมที่เน้นพระราชอำนาจเป็นศูนย์กลาง ถ้อยคำเหล่านี้จึงสามารถตีความได้ว่าเป็นความพยายามของคณะผู้ร่างในการรื้อถอนกรอบความหมายเดิมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับรัฐ และแทนที่ด้วยการจัดวางอำนาจใหม่ที่ยังไม่สถาปนาในรูปแบบทางการอย่างเต็มที่

ในแง่ของแนวคิดทางอุดมการณ์ การใช้คำว่า “แผ่นดินสยาม” แทน “ราชอาณาจักรสยาม” สะท้อนถึงความพยายามเปลี่ยนกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับดินแดนจากที่เคยถูกนิยามว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติภายใต้อำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ ไปสู่การเป็นพื้นที่ของประชาชน หรือรัฐที่มีอำนาจตั้งอยู่บนความชอบธรรมจากปวงชน แม้จะยังไม่มีรูปแบบสถาบันที่มั่นคงชัดเจน อาจตีความได้ว่าคณะราษฎรต้องการเว้นระยะห่างเชิงสัญลักษณ์ระหว่างแนวคิดเรื่องรัฐกับราชวงศ์ไว้ชั่วคราว เพื่อเปิดพื้นที่ให้การเปลี่ยนผ่านสามารถดำเนินไปได้โดยไม่กระตุกแรงต่อต้านจากประชาชนหรือข้าราชการที่ยังมีความจงรักภักดีต่อระบอบเดิม

มากไปกว่านี้ ถ้อยคำว่า “แผ่นดิน” ยังมีมิติเชิงวัฒนธรรมที่แยกออกจากคำว่า “ราชอาณาจักร” ซึ่งมักปรากฏในบริบทของกฎหมายและสัญลักษณ์ราชการมากกว่า นอกจากนั้น คำว่า “แผ่นดิน” มักสะท้อนถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของผู้คน ไม่ใช่ทรัพย์สินของเจ้าผู้ปกครองแต่ฝ่ายเดียว¹ จึงอาจกล่าวได้ว่าชื่อรัฐธรรมนูญชั่วคราวสะท้อนความพยายามของคณะราษฎรในการแยก “ประเทศ” ออกจาก “ราชา” ผ่านถ้อยคำในระดับชื่อกฎหมาย ซึ่งมีผลสะท้อนทางวาทกรรมที่มากกว่าการตั้งชื่ออย่างเป็นทางการ

¹ คำว่า “แผ่นดิน” ปรากฏในคำบรรยายของพระพิมลธรรม ซึ่งกล่าวถึงบทบาทของปรีดี พนมยงค์ในฐานะผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ว่าเป็นผู้ “พลิกแผ่นดินใหม่ให้พวกเราได้อยู่อาศัย” โดยชี้ให้เห็นว่า ก่อนหน้านั้นประชาชนเป็นเพียงผู้อาศัยแผ่นดินของผู้ปกครอง แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประชาชนได้กลายเป็นเจ้าของร่วมของแผ่นดิน ผ่านสิทธิในการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสื่อถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงสัญลักษณ์จากแผ่นดินของราชา ไปสู่แผ่นดินของราษฎร (Pridi Banomyong Institute, 2020)

“ราชอาณาจักร” กับการสถาปนาอำนาจเดิม

การเปลี่ยนชื่อจาก “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม” ในฉบับชั่วคราว มาเป็น “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” ในฉบับถาวร สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงวาทกรรมที่มีนัยทางการเมืองอย่างชัดเจน คำว่า “ราชอาณาจักร” ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงระบุลักษณะทางภูมิรัฐศาสตร์ของรัฐเท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็นกรอบความหมายที่ผูกโยงโครงสร้างของรัฐเข้ากับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแนบแน่น ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และในระดับความชอบธรรมทางอำนาจ อีกทั้งการระบุว่าเป็น “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” จึงอาจถูกมองว่าเป็นการจัดวางสถานะของรัฐใหม่ให้ดำรงอยู่ภายใต้กรอบเดิมในเชิงวาทกรรม เป็นการยืนยันในระดับภาษาและสัญลักษณ์ว่าระบอบการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นไม่ได้ล้มล้างรากฐานของอำนาจเดิมโดยสิ้นเชิง หากยังคงยอมรับว่าราชอาณาจักรเป็นหน่วยทางการเมืองที่มีความต่อเนื่อง และสมควรได้รับการสืบทอดในระบอบใหม่

หากวิเคราะห์ตามแนวทางของ Skinner (2002) การเลือกใช้คำที่มีความหมายทางการเมืองโดยมีนัยประวัติศาสตร์ เช่น “ราชอาณาจักร” ไม่ใช่เพียงการสื่อสารข้อมูล แต่เป็น “การกระทำทางการเมือง” ที่มีเจตนาในการกำหนดกรอบการตีความของผู้รับสาร คำลักษณะนี้มีผลในการจำกัดขอบเขตของจินตนาการทางการเมืองให้อยู่ภายใต้กรอบของสถาบันเดิมที่ยังคงความชอบธรรมในเชิงวัฒนธรรม แม้บทบาททางกฎหมายจะถูกถอดถอนแล้วก็ตาม

แนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ Freedon (1996) ซึ่งมองว่า คำที่มีพลังทางอุดมการณ์มักทำหน้าที่เป็น “องค์ประกอบแกน” (core component) ของชุดความคิดทางการเมือง โดยไม่จำเป็นต้องปรากฏในลักษณะของถ้อยคำที่ประกาศเจตนาอย่างชัดแจ้ง หากสามารถดำรงอยู่อย่างแฝงเร้นและส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของความหมายในระดับภาษาอย่างต่อเนื่อง

การใช้คำว่า “ราชอาณาจักร” จึงไม่ใช่เพียงการตั้งชื่อรัฐในเชิงเทคนิคเท่านั้น หากยังทำหน้าที่ฟื้นคืนกรอบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในระดับวาทกรรม การเลือกใช้ถ้อยคำนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ซึ่งประกาศในช่วงที่สถานการณ์การเมืองเริ่มมีเสถียรภาพ และกลุ่มอำนาจเดิมกลับมาแทรกแซงกระบวนการออกแบบรัฐธรรมนูญมากขึ้น ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2475 ไม่ได้ล้มล้างระบอบเดิมโดยสิ้นเชิง หากแต่เปิดพื้นที่ให้ระบอบเดิมสามารถปรับตัวและสถาปนาความชอบธรรมใหม่ผ่านการจัดวางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“รัฐธรรมนูญ” กับวาทกรรมกษัตริย์-ราษฎร

การเลือกใช้คำว่า “รัฐธรรมนูญ” (constitution) เป็นชื่อของกฎหมายสูงสุดในปี พ.ศ. 2475 สะท้อนความพยายามของกลุ่มผู้ร่างในการจัดวางระบอบใหม่ให้สอดคล้องกับหลักการสมัยใหม่ของการปกครองภายใต้กฎหมาย (rule of law) และการจำกัดอำนาจของรัฐตามกรอบที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสยาม คำว่า “รัฐธรรมนูญ” ไม่ได้ปรากฏควบคู่กับวาทกรรมเรื่องอำนาจอธิปไตยของประชาชน ดังเช่นที่พบในรัฐธรรมนูญของประเทศที่ผ่านกระบวนการปฏิวัติแบบมวลชน หากกลับถูกจัดวางภายในโครงสร้างถ้อยคำที่เน้นความชอบธรรมของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชน วาทกรรมดังกล่าวจึงไม่ได้วางประชาชนไว้ในฐานะผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญ แต่เป็นผู้รับ ซึ่งแสดงถึงความพยายามของฝ่ายผู้ร่างในการผสมระบอบใหม่เข้ากับโครงสร้างความชอบธรรมของสถาบันกษัตริย์อย่างแนบเนียนผ่านระดับภาษากฎหมาย

การประกอบคำว่า “รัฐธรรมนูญ” เข้ากับวาทกรรมของราชาธิปไตยเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดการรักษาความต่อเนื่องของระบอบเดิมในระดับภาษา โดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธรูปแบบการปกครองใหม่อย่างสิ้นเชิง ถ้อยคำ

ซึ่งมีต้นกำเนิดจากอุดมการณ์เสรีนิยมแบบตะวันตก จึงถูกปรับเข้ากับจารีตความเข้าใจของสังคมไทยที่วางพระมหากษัตริย์ไว้เป็นศูนย์กลางของความชอบธรรมและเสถียรภาพ²

การบัญญัติคำว่า “รัฐธรรมนูญ” ในลักษณะนี้จึงกลายเป็นจุดตัดของวาทกรรมสองชุดที่แตกต่างกัน ได้แก่ วาทกรรมประชาธิปไตยแบบสมัยใหม่ ซึ่งยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน กับ วาทกรรมจารีตนิยมแบบสยาม ที่เน้นความต่อเนื่องของอำนาจผ่านรูปแบบและสัญลักษณ์ของราชาธิปไตย ความทับซ้อนของถ้อยคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติที่ไม่เสถียรของการเมืองเชิงอุดมการณ์ในช่วงเปลี่ยนผ่านของรัฐไทย

วาทกรรมของอารัมภบทรัฐธรรมนูญ

การยกย่องพระมหากษัตริย์: ความชอบธรรมเชิงวาทกรรม

อารัมภบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 เริ่มต้นด้วยข้อความว่า

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก...พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกออก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม...ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศความพระราชปรารภว่า...ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญเพื่อให้สยามราชอาณาจักรได้มีการปกครองตามวิสัยอารยประเทศในสมัยปัจจุบัน...จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ประสิทธิประสาทประกาศพระราชทานแก่ประชากรของพระองค์...” (ratthammanūn hæng rāt ‘ānā čhak Sayām, 1932, pp. 530-533)

ถ้อยคำนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงประกาศที่มาของรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากยังมีบทบาทสำคัญในการสถาปนาความชอบธรรมของกฎหมายสูงสุดทั้งฉบับให้อยู่ภายใต้พระราชอำนาจอย่างเด่นชัด โดยวางพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้ทรงริเริ่ม ทรงประเมินสถานการณ์ และทรงตัดสินพระทัยในการพระราชทานสิ่งที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของระบอบใหม่ให้แก่ราษฎร การจัดวางเช่นนี้จึงสะท้อนกระบวนการสร้างความชอบธรรมในเชิงวาทกรรม ที่ผูกแนวคิดเรื่อง “รัฐธรรมนูญ” เข้ากับพระบารมีและพระราชอำนาจ มากกว่าการเชื่อมโยงกับเจตจำนงของประชาชนตามแนวคิดอำนาจอธิปไตยแบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ซึ่งมองว่ารัฐธรรมนูญควรถือกำเนิดจากมติของปวงชน ไม่ใช่การพระราชทานจากเบื้องบน

² กรณีของสยามในปี พ.ศ. 2475 มีความคล้ายคลึงกับหลายประเทศที่แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง แต่กลับเลือกใช้ภาษาและพิธีกรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการประสานระบอบเก่าเข้ากับระบอบใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องรื้อถอนสถาบันเดิมอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีของสหราชอาณาจักร ซึ่งแม้ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาจะค่อย ๆ ขยายตัวมาเป็นเวลากว่าสองศตวรรษ แต่สถาบันกษัตริย์ยังคงได้รับการรักษาไว้ในฐานะ “ศูนย์กลางเชิงสัญลักษณ์” ของความมั่นคงและเอกภาพของชาติ ผ่านภาษาในรัฐพิธี คำประกาศของรัฐบาล และการไม่แตะต้องสถานะของพระมหากษัตริย์ในระดับกฎหมาย (Bogdanor, 1995) ทำนองเดียวกัน กรณีของญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งนำโดยการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1947 ภายใต้การควบคุมของฝ่ายสัมพันธมิตร ได้วางโครงสร้างอำนาจใหม่ให้ตั้งอยู่บนอำนาจของประชาชน แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาบทบาทของจักรพรรดิไว้ในฐานะ “สัญลักษณ์ของรัฐและเอกภาพของประชาชน” โดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้เกียรติสูงสุดแต่จำกัดอำนาจในทางปฏิบัติไว้อย่างเคร่งครัด (Dower, 1999) ทั้งสองกรณีนี้แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงระบอบที่ต้องการหลีกเลี่ยงแรงต้านจากกลุ่มที่ยึดมั่นในจารีตเดิม มักเลือกใช้วาทกรรมทางรัฐธรรมนูญที่เน้น “การเปลี่ยนผ่านแบบต่อเนื่อง” ไม่ใช่แบบตัดขาด หากพิจารณาในบริบทของสยาม ถ้อยคำเช่น “พระราชทานรัฐธรรมนูญ” หรือการใช้คำว่า “ราชอาณาจักร” ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ. 2475 จึงมีบทบาทคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นกลไกทางวาทกรรมที่เปิดโอกาสให้ระบอบใหม่สามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่กระทบต่อความชอบธรรมเชิงจารีตของสถาบันกษัตริย์อย่างรุนแรง ขณะเดียวกันก็เป็นการจำกัดความเข้าใจของประชาชนต่อแนวคิด “รัฐธรรมนูญ” ให้อยู่ภายใต้กรอบของโครงสร้างอำนาจที่สืบเนื่องมาจากอดีต

สำหรับข้อความที่ว่า

“ทรงพระราชดำริเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชย์ผ่านสยามพิภพ ทรงดำเนินพระราโชบายปกครองราชอาณาจักร ด้วยวิธีสมบูรณาญาสิทธิราชภายในเทศพิศราษธรรมจรรยา ทรงทำนุบำรุงประเทศให้รุ่งเรืองไฟบุญลือสืบมาครบ 150 ปีบริบูรณ์ ประชาชนชาวสยามได้รับพระบรมราชบริหาร...จนบัดนี้มีการศึกษาสูงขึ้นแล้ว...ในอันที่จะก้าวหน้าไปสู่สากลอารยธรรมแห่งโลกโดยสวัสดิ์...ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามตามความประสงค์เมื่อวันที่ ๒๗ พุทธศักราช ๒๔๗๕...” (ratthammanūn hāeng rāt ‘ānā čhak Sayām, 1932, pp. 531-532)

แสดงให้เห็นโครงสร้างความคิดที่วางการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไว้ภายใต้พระราชวินิจฉัยอย่างชัดเจน กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของประชาชนหรือแรงผลักดันสังคม แต่ถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบของพระบารมีและพระราชวิจารณ์ญาณของพระมหากษัตริย์ ถ้อยคำเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นวาทกรรมที่ “ประมวลความเปลี่ยนแปลงเข้ากับระเบียบเดิม” (Pocock, 2009) กล่าวคือ เป็นการนำเหตุการณ์ที่เหมือนมีการตัดขาดทางการเมือง (จากการใช้คำของผู้ก่อการว่า “ปฏิวัติ”) มาบรรจุใหม่ให้อยู่ในกรอบของความต่อเนื่องเชิงประวัติศาสตร์และจารีต โดยวางพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ เปลี่ยนจากผู้รับผลกระทบเป็นผู้ก่อรูปความเปลี่ยนแปลงเอง

นอกจากนี้ ข้อความในอารัมภบทยังย้อนนิยาม “พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475” ว่าเกิดขึ้นตามพระราชประสงค์เช่นกัน ทั้งที่ในเวลานั้นรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเกิดจากการการบีบบังคับพระองค์โดยคณะราษฎรหลังเหตุการณ์ยึดอำนาจ นัยของการจัดวางนี้จึงเป็นการลบภาพของการปฏิวัติ และแทนที่ด้วยภาพของการพระราชทานอย่างสมัครใจ

หากวิเคราะห์ในเชิงอุดมการณ์ ถ้อยคำอย่าง “พระราชดำริ” และ “พระราชทาน” สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นตัวอย่างของสิ่งที่ Freedon (1996) เรียกว่า “องค์ประกอบแกนกลางของอุดมการณ์” (core ideological concepts) คือคำที่มีพลังในการจัดวางชุดความคิดโดยไม่จำเป็นต้องประกาศจุดยืนทางอุดมการณ์อย่างเปิดเผย ในกรณีนี้ ถ้อยคำดังกล่าวถูกใช้เพื่อเชื่อมโยงอำนาจใหม่เข้ากับสัญลักษณ์และโครงสร้างของระบอบเดิม โดยไม่ตั้งคำถามกับความชอบธรรมของระบอบกษัตริย์ กลับกัน คำเหล่านี้กลับทำหน้าที่รักษาเสถียรภาพทางวัฒนธรรมของระบอบเก่า ผ่านการอ้างอิงต่อความคุ้นชินของผู้คนที่อยู่ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาอย่างยาวนาน

กล่าวได้ว่า อารัมภบทของรัฐธรรมนูญฉบับถาวรทำหน้าที่เสมือน “สะพานทางวาทกรรม” ที่เชื่อมต่อระหว่างอดีตกับปัจจุบัน คือเปิดพื้นที่ให้มีรัฐธรรมนูญในฐานะเครื่องหมายของระบอบใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็รักษาแนวคิดเกี่ยวกับความชอบธรรมเดิมไว้ โดยเสนอให้เข้าใจระบอบใหม่ผ่านคุณค่าแห่งพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงยินยอมให้มีรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ แม้รัฐธรรมนูญจะมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่ในระดับวาทกรรม อารัมภบทกลับทำหน้าที่วางโครงสร้างให้รัฐธรรมนูญดำรงอยู่ภายใต้การรับรองของระบอบเก่า เพื่อให้ความเปลี่ยนแปลงดูไม่ขัดแย้งกับจารีตที่สังคมยอมรับ หรืออาจกล่าวได้ว่าถ้อยคำในอารัมภบทเป็นการ “ขออนุญาตระบอบเก่าเพื่อเริ่มต้นระบอบใหม่”

อุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ – ใครรักษาอะไร

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 จะถือกำเนิดจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองโดยคณะราษฎร แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ปรากฏในชื่อและอารัมภบท กลับสะท้อนให้เห็นการอ้าง

แนวคิดแบบจารีตนิยมผ่านภาษาทางการเมือง ถ้อยคำเหล่านี้ไม่ได้เพียงอธิบายที่มาของกฎหมาย หากยังทำหน้าที่จัดวางกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจและความชอบธรรมให้สอดคล้องกับระเบียบเดิม

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนั้น แม้จะเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับแนวคิดเรื่องรัฐธรรมนูญและอำนาจของประชาชน แต่ก็ไม่ได้ลบล้างอุดมการณ์เดิมโดยสิ้นเชิง หากเป็นการจัดโครงสร้างใหม่ที่ยังคงรักษาศูนย์กลางของอำนาจไว้ในสถาบันกษัตริย์ ผ่านการเลือกใช้ภาษาทางกฎหมายและวาทกรรมจารีต

ปรากฏการณ์เหล่านี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการสืบทอดอุดมการณ์อนุรักษนิยมในระดับวาทกรรม แม้จะเกิดขึ้นในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ตามข้อเสนอของ Samuel Huntington (1957, pp. 454–456) ที่ชี้ว่า อนุรักษนิยมในฐานะพลวัตทางการเมือง (*situational conservatism*) มักปรากฏขึ้นเมื่อมีความพยายามชำระระเบียบเดิมในสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยในกรณีของรัฐธรรมนูญ 2475 ถ้อยคำที่ยกย่องพระมหากษัตริย์จึงทำหน้าที่ธำรงความต่อเนื่องของระเบียบเดิมผ่านการปรับตัวเชิงอุดมการณ์ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบใหม่ภายใต้ภาษาที่สังคมไทยยังคงยอมรับ

Michael Freedon (1996) อธิบายว่า อุดมการณ์ทางการเมืองไม่ได้ประกอบด้วยหลักการตายตัวที่เรียงลำดับตามลจิกทางปรัชญา หากแต่เป็นการจัดวางชุดของ “คำแกนกลาง” (core concepts) ที่เชื่อมโยงกันอย่างยืดหยุ่นภายในโครงสร้างของความหมาย ซึ่งคำเหล่านี้ทำหน้าที่จัดระเบียบวิธีคิดทางการเมืองของผู้คนโดยอาศัยคำที่คุ้นเคยและมีพลังเชิงสัญลักษณ์ในสังคมนั้น ๆ

หากพิจารณารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ภายใต้กรอบนี้ จะพบว่า การใช้ถ้อยคำที่ยกย่องพระมหากษัตริย์และการอ้างถึงระบอบวัฒนธรรมดั้งเดิม กลายเป็นการจัดวาง “คำแกนกลาง” ที่ช่วยให้ระบอบใหม่สามารถอธิบายตนเองภายใต้โครงสร้างความหมายที่ประชาชนไทยในเวลานั้นเข้าใจและยอมรับได้ ถ้อยคำเช่น “พระราชทาน” “พระราชดำริ” หรือ “ราชอาณาจักร” ไม่ได้เพียงทำหน้าที่เป็นคำสื่อสารในเชิงกฎหมาย แต่ยังมีบทบาทเชิงอุดมการณ์ในการทำให้แนวคิดใหม่สามารถดำรงอยู่ได้ภายในจารีตเดิม โดยไม่กระตุ้นแรงปฏิเสธจากประชาชนหรือกลุ่มอำนาจที่ยึดโยงกับโครงสร้างเก่า

ในอีกด้านหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 ไม่ได้ถูกครอบงำโดยฝ่ายอนุรักษนิยมแต่เพียงฝ่ายเดียว หากยังสะท้อนถึงยุทธศาสตร์ของฝ่ายคณะราษฎรในการใช้ภาษาทางการเมืองและวาทกรรมจารีตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเผชิญแรงต้านจากประชาชนซึ่งยังคงคุ้นเคยกับระเบียบเดิม ถ้อยคำที่แสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์จึงทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบใหม่ ภายใต้กรอบความเข้าใจที่สังคมยอมรับ

กล่าวได้ว่า คณะผู้ก่อการเลือกใช้วาทกรรมที่อ้างอิงพระราชอำนาจไม่ใช่เพียงเพื่อการประนีประนอมเชิงพิธีกรรม แต่ยังเป็นกลไกทางการเมืองในการ “ขอความคุ้มครอง” ให้แก่ระบอบใหม่ ผ่านการจัดวางรัฐธรรมนูญไว้ภายใต้พระราชพระบารมี แม้ว่ารัฐธรรมนูญนั้นเองจะเป็นผลจากการเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจโดยตรง การวางตำแหน่งของพระมหากษัตริย์ในอารัมภบทจึงมีลักษณะเหมือนการแฝงนัยว่า พระองค์ “ยินยอม” ให้มีการส่งผ่านอำนาจจากองค์พระมหากษัตริย์สู่หลักการของรัฐธรรมนูญ และโดยนัยนั้น อำนาจใหม่ที่คณะราษฎรยึดมา ก็ได้รับการคุ้มครองในเชิงสัญลักษณ์โดยระบอบเดิม

การจัดวางเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้เป็นเพียงผลลัพธ์ของการปฏิบัติ หากแต่เป็นเอกสารหลักฐานของกระบวนการประนีประนอมระหว่างสองอุดมการณ์ คือ อุดมการณ์ประชาธิปไตยที่กำลังถือกำเนิด กับโครงสร้างแบบจารีตผ่านอุดมการณ์อนุรักษนิยมที่ยังคงทรงอิทธิพลในจิตสำนึกของสังคม กล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญ 2475 คือความพยายามในการออกแบบระบอบใหม่ให้ “ใหม่ในรูปแบบ แต่ต่อเนื่องในรากฐาน” ซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้ในภาวะเปลี่ยนผ่าน โดยไม่ต้องเผชิญแรงปะทะที่รุนแรงจากฝ่ายจารีตนิยม

การที่ภาษาของรัฐธรรมนูญสามารถรองรับและบรรจุอุดมการณ์ที่หลากหลายได้ในเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญไม่ใช่เพียงเครื่องหมายของการเปลี่ยนแปลงเชิงอำนาจหรือผลลัพธ์ของการปฏิบัติทางการเมือง

เท่านั้น หากแต่เป็นพื้นที่ของการเจรจาทางวาทกรรม ที่กลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ สามารถเสนอหรือสอดแทรก ชุมคคุณค่าของตนเองเข้าไปได้ภายใต้ภาษาที่ดูเหมือนเป็นกลาง

กรณีของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 การอยู่ร่วมกันของภาษาที่สะท้อนถึง อุดมการณ์ใหม่ของคณะราษฎร และวาทกรรมจารีตที่เชิดชูสถาบันกษัตริย์ สะท้อนให้เห็นว่าภาษาทางกฎหมาย ไม่ใช่ภาษาระหว่างเปล่าหากแต่เป็น “การกระทำ” ที่มุ่งกำหนดขอบเขตของความคิดที่สามารถพูดได้ นั่นคือ ผู้ร่าง รัฐธรรมนูญไม่ได้เพียงเลือกคำเพื่อสื่อสารเท่านั้น ไม่ได้เพียงเลือกคำเพื่อสื่อสารข้อเท็จจริงหรือเจตนา แต่เลือกใช้ คำอย่างมีเป้าหมาย เพื่อกำหนดกรอบความเข้าใจของสังคมว่าใครควรมีอำนาจ และอำนาจนั้นควรดำรงอยู่ภายใต้ กรอบความชอบธรรมแบบใดในบริบทของช่วงเปลี่ยนแปลง

ในทำนองเดียวกัน แนวคิดของ J.G.A. Pocock (2009) ยังช่วยให้เข้าใจว่า รัฐธรรมนูญไม่ได้ทำหน้าที่ เพียง “ประกาศความใหม่” ของระบอบเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ “ประมวลอดีต” เพื่อให้ระบอบใหม่สามารถแสดงตน ว่าสืบเนื่องจากรากฐานที่สังคมยอมรับ การเลือกใช้ถ้อยคำที่เคารพสถาบันกษัตริย์ในรัฐธรรมนูญ 2475 จึงไม่ใช่ เพียงการประนีประนอมทางพิธีกรรม แต่คือการออกแบบอดีตใหม่ให้กลายเป็นเงื่อนไขที่รองรับการปฏิวัติ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาษาทางการเมืองในรัฐธรรมนูญมีพลังมากกว่าที่บทบัญญัติทางกฎหมายเปิดเผยไว้ เพราะนอกจากจะกำหนดโครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนแล้ว ยังทำหน้าที่นิยามอดีต ต่อรองปัจจุบัน และเปิดพื้นที่สำหรับอุดมการณ์ในอนาคตภายใต้ข้อจำกัดของวาทกรรมที่ยอมรับได้ในสังคมนั้น

บทสรุป

บทความนี้เสนอให้พิจารณาถ้อยคำในชื่อและอารัมภบทของรัฐธรรมนูญสยาม พ.ศ. 2475 ในฐานะพื้นที่ ทางวาทกรรมที่มีนัยทางอุดมการณ์อย่างลึกซึ้ง แม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะถือเป็นจุดเปลี่ยนของระบอบการปกครอง แต่ภาษาที่ใช้กลับสะท้อนถึงความพยายามในการธำรงคุณค่าจารีตและโครงสร้างอำนาจเดิม โดยเฉพาะผ่านการยกย่องพระมหากษัตริย์และการจัดวางรัฐภายใต้กรอบราชาธิปไตย ข้อค้นพบหลักชี้ว่า อุดมการณ์อนุรักษนิยม ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในระดับบทบัญญัติ หากยังฝังอยู่ในระดับถ้อยคำซึ่งมีบทบาทในการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ ระบอบใหม่สามารถกล่าวถึงได้โดยไม่ขัดกับความคาดหวังของสังคม

ภาษาที่ใช้ในรัฐธรรมนูญจึงทำหน้าที่เป็นกลไกของการประนีประนอมทางอุดมการณ์ ทั้งฝ่ายคณะราษฎร และแรงกดดันจากแนวคิดเชิงจารีตต่างใช้วาทกรรมที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างความเข้าใจเดิมของประชาชน เพื่อ สร้างเสถียรภาพให้แก่ระบอบใหม่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงดำเนินไปภายใต้กรอบของความต่อเนื่อง ไม่ใช่ การตัดขาดโดยสิ้นเชิง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Huntington ว่าลักษณะของความเป็นอนุรักษนิยมสามารถ ปรากฏในฐานะพลวัตของการเปลี่ยนผ่าน มากกว่าการต่อต้านความเปลี่ยนแปลงโดยตรง

ในเชิงแนวคิดและระเบียบวิธี บทความนี้ประยุกต์แนวคิดค่าแกนกลางของอุดมการณ์ ของ Freedman ร่วมกับกรอบ Cambridge School ที่มองภาษาทางการเมืองในฐานะการกระทำทางอำนาจ เพื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญไม่ใช่เพียงเอกสารทางกฎหมาย แต่เป็นพื้นที่ต่อรองเชิงวาทกรรมที่มีผลต่อการจัดระเบียบ ความสัมพันธ์ระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต บทความจึงเสนอว่า การศึกษารัฐธรรมนูญไทยในอนาคตควรให้ ความสำคัญกับการวิเคราะห์ถ้อยคำควบคู่กับโครงสร้างกฎหมาย เพื่อไม่ใช่การเข้าใจเพียงว่า “รัฐธรรมนูญเขียนว่า อะไร” แต่นำเสนอความเข้าใจที่ว่า “รัฐธรรมนูญเขียนเช่นนั้นเพื่อใคร ในนามของอะไร และให้ใครยอมรับได้”

Reference

- Bogdanor, V. (1995). *The Monarchy and the Constitution*. Oxford University Press.
- Chaloemtiarana, T. (1983). *kānmūang rabop Phō Khun 'uppatham bēp phadetkān*. [Thailand: The Politics of Despotic Paternalism] Bangkok: Semsikkha.
- Čhanthrawong, S. (1990). *khwāmpen 'anurak niyom nai sangkhom Thai*. [Conservatism in Thai society] Bangkok: Sayam.
- Charoenbhibhob, B. (1932). *banthuk wādūai kān plīanplāeng kān pokkhrōng Phō.Sō. sōngphansīrōiĉhetsiphā*. [Record of the Change of Government in 1932] Bangkok: nangsūphim Thai Printing.
- Domjun, J. (2017). The problems of consensus building and institutional design in Thailand's constitutions. *Journal of Social Sciences*, 47(1), 133–156.
- Dower, J. W. (1999). *Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War II*. W.W. Norton & Company.
- Eagleton, T. (1991). *Ideology: An introduction*. London: Verso.
- Fairclough, N. (2013). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Routledge.
- Freeden, M. (1996). *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. Oxford: Clarendon Press.
- Geertz, C. (1980). *Negara: The Theatre State in Nineteenth-Century Bali*. Princeton University Press
- Hewison, K. (2007). Constitutions, regimes and power in Thailand. *Democratization*, 14(5), 928–945.
- Huntington, S. P. (1957). Conservatism as an ideology. *The American Political Science Review*, 51(2), 454–473.
- Kobkua, S. (2003). *Kings, country and constitutions: Thailand's political development 1932–2000*. London: Routledge.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics* (2nd ed.). London: Verso.
- Murashima, E. (1988). The origin of modern official state ideology in Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 19(1), 80–96.
- Palonen, K. (2002). Quentin Skinner: History, politics, rhetoric. *European Journal of Political Theory*, 1(1), 91–106.
- Pamornmontri, P. (1973). *kānmūang kān pokkhrōng khōng Thai*. [Thai politics and government] Bangkok: Aksornsamphan Printing.
- Pocock, J. G. A. (2009). The concept of a language and the métier d'historien: Some considerations on practice. In *Political Thought and History: Essays on Theory and Method* (pp. 87–105). Cambridge University Press.

-
- Prapech, I. (2018). Just a Dream: The Constitution in the Context of Meaning and Degeneration in Thai Political History, 1932-1947. *Journal of Social Sciences, Naresuan University, 14*(2), 93–111.
- Pridi Banomyong Institute. (2020). *pāthakathā tham khōng phra Phimon tham*. [Dharma sermon of Phra Phimontham] <https://pridi.or.th/th/content/2020/05/275>
- ratthammanūn hāeng rāt ‘ānā čhak Sayām. [Constitution of the Kingdom of Siam] (1932). *Royal Gazette*. (Vol. 49). (December 10).
- Skinner, Q. (2002). *Visions of Politics: Volume 1 – Regarding Method* (pp. 57–89). Cambridge University Press.
- Somvichian, K. (1971). anurak niyom bāep Thai : khōsangket. [Thai Conservatism: Observations] *Journal of Social Sciences, 8*(1), 159–167.
- Wasi, P. (2008). *thammāthippatai : kānmūrang phūa khunnaphāp chīwit*. [Dharma Democracy: Politics for Quality of Life] Bangkok: ThaiHealth Promotion Foundation.